

Erasmus+ TrainHouse

– tanulmányúton Finnországban, a hajléktalan sorstárssegítők hazájában

(írták: Balogi Anna, Kepe Róbert, Krajcsovics Balázs, Szenográdi Réka)

I. Úticél: Finnország, Helsinki

Röviden érdemes kitérni néhány, az összehasonlítást segítő adatra Finnországgal kapcsolatban.

Finnország 5,4 milliós lakosú ország, Helsinki fővárosában mintegy 621.000 ember él.¹ A lakhatás tekintetében a bérlők aránya kb. 1/3.² Magyarországon a lakásbérlők aránya az adóelkerülés miatt kevésbé egzaktan megadható, de a 2011-es népszámlálás alapján a bérleti jogcímen használt lakások száma mintegy 277.000 darab, ez az összes lakott lakásnak mindösszesen 7,74%-a.³ A bérleti díjakat nézve a legdrágább, Helsinki fővárosban és térségében 600-900 EUR bérleti díjakat találunk, ami a 2.800 EUR átlagfizetésnek 21-32%-a.⁴ Ehhez képest a magyar átlagfizetés 2017-ben bruttó 287.000 Ft volt, így könnyű kiszámolni, hogy egy max 2 szobás bérlakás, mely a fővárosban szűken mérve is 100.000 Ft jelenleg, mely rezsivel együtt a magyar fizetések több, mint felét is elviheti. Az átlag alatti fizetésekről, és hogy vajon milyen súllyal vannak jelen a két országban, most nem szólunk.

A finn cselekvési tervekben rendre előkerül a prevenció kérdése és a megfizethetőségi probléma. Az ország egyszerre keresi a megoldást minden szinten, a krónikus hajléktalanság, de a lakásszegény, alacsony jövedelmű réteg számára is megnyugtató megoldást szeretne. A kormányzati dokumentumok hangsúlyozzák, hogy a hajléktalanság elleni küzdelem egyben a társadalmi kirekesztés elleni harc, a prevencióra – így a megfizethető lakások építésére is – pedig befektetésként tekint a finn gyakorlat. Finnországban a hajléktalanság kérdése nem válik le egy általános lakáspolitikai és szociálpolitikai koncepcióról, és önállóodik hajléktalan ellátásként, hanem a következetes lakás- és szociálpolitika a feltétele a hajléktalanság árnyalt megközelítésének. A hajléktalanságot, mint többszörösen hátrányos helyzetet különféle szolgáltatási csomagokkal kezelik, illetve próbálják megelőzni, azonban a lakhatás, mint alapfeltétel mára minden célcsoport esetében evidencia.

Finnországban egy, az ARA⁵ által végzett felmérés alapján 2008-ban 7.877 hajléktalan embert regisztráltak, melyből 3.079 fő volt tartósan hajléktalan⁶. 2015-ös adatok szerint pedig 6785 egyedül élő hajléktalan ember és 424 család, az egyedül élő emberek 27%-a bevándorló.⁷

¹ www.visitfinland.com/helsinki/

² 2013-as adat: file:///C:/Users/FN3/AppData/Local/Temp/eures_mediatar_kiadvanyaink_finn.pdf

³ http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_06_2011.pdf, 18. o.

⁴ https://eures.munka.hu/engine.aspx?page=eures_mediatar_kiadvanyaink. A Finnországról szóló dokumentum 7.o. 2013-as adatok.

⁵ A finn lakáspolitikáért felelős szerv.

⁶ www.housingfirst.fi/en/housing_first/homelessness_in_finland/national_programme_2012-2015.

⁷ www.housingfirst.fi/en/housing_first/development_work/action_plan_for_preventing_homelessness_in_finland_2016_2019, 2. o.

A tartós hajléktalanság definiálása azért fontos, mert a finnek által is átvett Elsőként Lakhatást szemlélet atyja, Sam Tsemberis is kifejezetten a tartós hajléktalan emberekkel való tapasztalata alapján dolgozta ki módszerét. A szakmai közmegegyezés szerint, így a finn cselekvési tervekben is a következő definícióval találkozunk a „long-term homeless” tekintetében: „Azon emberek, akik hosszú ideje hajléktalanok *vagy* több, mint egy éve a hajléktalanság *veszélyében* vannak szociális vagy egészségügyi okokból, *vagy* az elmúlt 3 év során ismételten hajléktalanná váltak.”⁸

Nagyon fontos tehát, hogy a hajléktalanságot sokkal tágabban és dinamikusabban tematizálja a finn, mint a magyar jogrend. Tartós hajléktalan lehet az is, akinek a lakásnélkülisége – vagy ennek veszélye – megfizethetőségi probléma „csupán”, de az is, akinek esetleg mentális vagy fizikai korlátok miatt nem megfelelő a menedékhelyek világa.

Finnországban a lakhatás alapjog. Az emberi méltóság és jóllét elválaszthatatlan feltétele a saját tér és a magunkra zárható ajtó. Egy ilyen alapállásból és a finnek pragmatikus gondolkodásából, ami a legproblémásabb, krónikus hajléktalan emberek esetében egyértelműen felismerte a menedékhelyek működésképtelenségét, már megvalósulhatott egy kisebb forradalom: az összes menedékhely felszámolása, és cseréjük egyéni lakóegységekre. Ez a váltás 2015-re egy hosszabb, a célkitűzést éveken át következetesen végigvitt nemzeti program⁹ eredményeképp végbe is ment, több ütemben sok ezer, kifejezetten a sérülékeny célcsoportok¹⁰ lakhatását megoldó támogatott lakás épült. Az arra rászorulókkal további szociális munka valósul meg a saját lakóhelyén, a kis keresetűek számára pedig elegendő lehet az általános lakhatási támogatás.¹¹ Az, hogy országosan elérhető a lakhatási tanácsadás – mint az egyik legfontosabb prevenciós szolgáltatás¹² –, az adósságkezelés és a fiatalok számára nyújtott életkezdési tanácsadás – beleértve a pénzzel való gazdálkodás tanítását –, csak hab a tortán.

Az intézményrendszer átalakításának motorja az Elsőként Lakhatást szemlélet mellett elköteleződés volt. Ez jelenti egyrészt az új, megfizethető lakások építését, az önálló lakásokban való elhelyezést, valamint az egyénenként változó intenzitású szociális munkát a lakókkal. A pozitív eredmények a tartós hajléktalanság csökkenésében jelentkeztek, ami a hajléktalanságról való diskurzust is pozitívan befolyásolta. Miközben a finnek emberségesebb megoldást látnak az önálló lakhatás biztosításában, folyamatos kutatásokkal és értékelésekkel

⁸ uo.

⁹ Első, a menedékhelyek megszüntetését célzó dokumentum (Act on Accommodation and Catering) 2006-ból való.

¹⁰ A célcsoportok közt említi a Finn Cselekvési Terv a Hajléktalanság Megelőzéséért c. dokumentum: az ismétlődően hajléktalan személyeket, a tartós hajléktalan embereket, a hajléktalanság veszélyében élőket – pl. az eladósodott vagy a kilakoltatás veszélyében élő fiatalokat és családokat, az önálló életet kezdő fiatalokat, a pszichiátriai vagy szenvedélybeteg rehabilitációs intézményekből kikerülőket, a gyermekvédelmi intézményből kikerülőket, a feltételeken szabadlábban lévőket stb. Érdekes, hogy a fiatalok veszélyeztettségére mekkora hangsúlyt fektetnek, számukra külön állami szerv nyújt szolgáltatásokat (The Finnish Youth Housing Association)

Forrás: file:///C:/Users/FN3/AppData/Local/Temp/eures_mediatar_kiadvanyaink_finn-1.pdf, 3.o.

¹¹ www.kela.fi/web/en/general-housing-allowance

¹² www.helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153258/YMra_3en_2015.pdf, 45.o.

azt látják bizonyítottnak, hogy az új módszert még a gazdasági racionalitás is indokolja, mert költséghatékonyak bizonyult.¹³

Helsinkiben 2013-ban 2086 támogatott önkormányzati lakás volt, és további 905 lakást tart fenn a célra az Y Foundation is.¹⁴ A főváros saját vállalatát azóta is teljesíti, évi 50 lakással bővíti a felhasználható lakóegységek számát.

A lakásépítés, a multidiszciplináris együttműködések, és a minden problématerületet érintő szociális munka szükségessége mellett a prevenció egyik fontos szereplőiként azonosították a hajléktalanságot megtapasztalt emberek speciális tudását. A peer support work, azaz sorstárs segítői munka megismerése volt tanulmányutunk egyik fő célja, ezért a finn Vva ry szervezet vendéglátását élvezhettük 5 napon keresztül.

II. A sorstárs segítői munkát bemutatja: Vva ry

A Vva¹⁵ rövidítés jelentése: állandó otthon nélküli. A hajléktalanság egyik legfontosabb összetevőjeként a bizonytalan lakhatásra mutat rá a szervezet neve. A civil szervezetet 1986 decemberében alapították hajléktalan emberekkel együtt.¹⁶ A kezdetek óta cél, hogy felszámolják a menedékhelyeket, és valódi otthonokat harcoljanak

ki az embereknek. A szervezet nagy szakmai megbecsülésnek örvend, a finn kormány is számol velük: a 2016- 2019 közti Cselekvési Tervben, mely a hajléktalanság megelőzését célozza Finnországban, minden stratégiai ponthoz felelőst rendel, s a Vva ry a tapasztalati szakértői / sorstárs segítői munka megerősítésében vállal feladatokat.¹⁷ Mára három sorstárs segítő dolgozik a szervezetben fizetett alkalmazottként, akik irodai szobával is rendelkeznek a Vva belvárosi épületében.

A vendéglátóinkkal folytatott beszélgetésekből néhány nap alatt kiderült, hogy különbséget tesznek a peer support work, azaz a sorstárs segítői munka és az expert of experience, azaz tapasztalati szakértő tevékenysége között.

¹³ https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153258/YMra_3en_2015.pdf, 4.o.

¹⁴ https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153258/YMra_3en_2015.pdf, 19.o.

¹⁵ Vva ry: Vailla (= nélkül) vakinaista (= állandó) asuntoa (= lakás)

¹⁶ <https://vvary.fi/english/>

¹⁷ www.housingfirst.fi/en/housing_first/development_work/action_plan_for_preventing_homelessness_in_finland_and_2016_2019, 10.o.)

A különbségtétel a bevonódás mértéke szerint magyarázható, és segít nekünk a sorstárs segítői munka és hozzáállás jobb körvonalazásában. A sorstárs segítő személyes és közvetlen viszonyban van támogatottjával, segíthet neki praktikus dolgok elintézésében, de meghallgatja őt magánéleti krízisek esetén is. Nincs igazán munkaideje, az este 10-kor bejövő telefonhívást rajta áll, hogy fogadja-e vagy sem. Jellemzően fogadja, ahogy nekünk Jarkka, egy sorstárs segítő mesélte, mert a bizalom elvesztésével a személyes segítő kapcsolat kudarcot vall. A tapasztalati szakértő fogalmát akkor használják, ha a hajléktalanságban érintettek speciális tudását akarják érzékeltetni. Volt alkalmunk beszélgetni Pekkával, aki magát ugyan nem tartja sorstárs segítőnek, de tapasztalati szakértőként fizetett alkalmazott a Vva-nál, ugyanis rengeteg embert segít például ellátáshoz juttatni, legyen ez utcai szociális munka vagy a hivatalos papírok kitöltése.

III. Intézménylátogatások, benyomásgyűjtés

0605. hétfő

Vartiosaari

Első nap akklimatizálódtunk: metrókocsiból motorcsónakba pattantunk, és a kabinba menekülve dideregve szeltük a 8 fokos tengert, hogy aztán Vartiosaari szigetén a világos éjszakában ugyanebben a tengerben merítkezzünk meg fejünk búbjáig újra meg újra. Megérkeztünk.

faházakba, ahol kispárnáinkra a FinnSweet leghíresebb csokijából, Karl Fazer klasszikusából kapunk üdvözlő ajándékot.

Mungo's egyesült királyságbeli, országos

A sziget a Vva kötelékébe tartozik és rekreációs célokat szolgál. A tengerrel körülvett erdő takaros faházaiban akár 2 hétig is tartózkodhatnak a Vva ügyfelei. A faházak 4 személyesek, a kerti WC és a természeti környezet adta tábori hangulat vegyül a közösségi ház high-tech konyhájával és bőrkanapéival. A vendégszeretet ugyanolyan kevésbé toladó, mint amilyen ízléses a tárgyi kultúra. Gyors kézfogások után szobánk felé irányítanak minket, faragott farönkök közötti szerpentin úton érünk az Ikea lámpákkal világított

Az este remek vacsora után egy rövid bemutatkozást tesz mindenki. Itt megjegyezzük, hogy a magyar csapaton kívül a csehek utaztak együtt a tanulmányútra hajléktalanságban érintett férfival. A különböző nációk deleáltjai különböző méretű és fókuszú szervezetekből érkeztek, a St

kiterjedésű gigaszervezete és a Fedél Nélkül 2 fős csapata egyaránt tanulni jöttek a finnektől, csakúgy a hogy a BMSZKI 2 fős csapata. S legnagyobb büszkeségünkre magunk is olyan társaságban utazhattunk, amelyben két fő, utcáról lakásba került pár is velünk tarthattak, mint potenciális peer-supporterek. Elmondható, hogy Laci és Ancsa jelenléte nagyban emelte az összetartozás, a bevonódás szintjét a csapaton belül.

Ottlétünkör is több sorstárs segítő sürgött-forgott a szigeten, segítettek a vacsora elkészítésében, majd velünk együtt szaunáztak. Ez éppoly természetes volt, mint a finneknek, hogy ők meztelenül, mi fürdőruhában izzadva adják át magukat az élménynek.

Sötétedés előtt, este kilenc körül a magyar csapat nagy része a sziget határait felfedező túrára indul. Mintegy kétórányi kirándulás után a legnagyobb felfedezésünk mégis az, hogy a 23 órai sötétség egészen hasonlatos a 21 óraihoz. Szaunázni Finnországban pedig sosem késő, ezért – a leghamarabb távozók – az utolsó tengerbe csobbanás után és lefekvés előtt még észrevehették a hajnali 1 óra körül felderengő napot. A világos éjszakában a lefekvésnek nincs ideje, döntés kérdése volt.

06.06. kedd

Reggel bőségtől és végre napsütés, ezért a tengerparti tornáca szervezzük a közös megbeszélést. Itt motorcsónakkal megérkezik Juhani, aki a Vva kötelékében egyszemélyes csapatot alkot, és ún. mobil támogatást (floating support) nyújt, mely egyben esetkezelői

munkájának megvalósítása is. Általa, valamint Jussi – aki a nappali centrumhoz tartozik alapvetően -, illetve Jarkka, egy hivatásos sorstárs segítő által rövid betekintést kapunk munkájuk gyakorlatába és alapelveikbe.

Juhani arról mesélt nekünk, hogy egyre inkább érezték az igényt a rossz fizikai és / vagy mentális állapotú hajléktalan emberek részéről a közlekedésben való segítségre, így ő mára leginkább terepen dolgozik, és egy-egy szállítás közben építi ki bizalmi kapcsolatait, ami főleg az utcán élőkkel a legnagyobb kihívás. A nappali centrum dolgozói érezték, hogy szükség van az egyéni tanácsadás felé való elmozdulásra, a mind személyre szabottabb segítségnyújtásra. Így a nappali intézmény

első kapcsolatfelvételi pont és a találkozások bázisa, valamint a lakhatási tanácsadásra érkezők fogadóórát is itt adják, de az egyénre szabott támogatói munkát terepre – utcára, támogatott lakhatásba, egészségügyi- és szociális intézmények közös felkeresésére – igyekeznek vinni, igény szerint. A hosszútávú és folyamatos cél az, hogy minden szakmai segítőnek legyen egy sorstárs segítő párja, mert munkájuk hatékonysága számukra nyilvánvaló. A bizalom kiépítése, a közös hang megtalálása, a szociális munkás idejét meghosszabbító és rugalmasabbá tevő hiteles jelenléte mind olyan haszon, amit a szervezet már a kezdetektől egy szerény fizetéssel is honorál. A sorstárs segítő kiválasztására és képzésére többen is rákérdeztek, azonban úgy tűnik, egyrészt ez még formálódó és friss dolog, másrészt mintha nem is tartanák ezt elsőrendű kérdésnek, hiszen az együttműködés hatékonyságát a kapcsolat maga bizonyítja. A segítő és segített közti bizalom, az odafigyelés, a rugalmasság és elérhetőség a legfontosabb, amit adni tud a sorstárs segítő. Ahogy Jarkka mondta: nem a státusz, hanem a hozzáállás számít. Ő és a szociális munkások is többször elmondták, hogy nehéz, de mindenki maga húzza meg a határokat, hogy milyen sűrűn és milyen hosszan legyen elérhető. Felvegyék-e a telefont hétvégén vagy késő este, vagy a piacon összefutva az ügyféllel vállalják-e az akár több órás ügyintézés a finnul nem tudó ügyféllel – mind személyes dilemmát adó helyzetek, és saját döntések vállalása.

A sorstárs segítői munkának egyre nagyobb az ismertsége és elismertsége. Nemrégiben egy konferenciát is szerveztek állítólag a témában az országban, és bár az irány már kijelöltetett, de vendéglátóink megjegyezték, hogy a hajléktalan ellátásban dolgozók körében a megvalósítás mikéntje és egyáltalán a hozzáállás belsővé tétele sok feladatot ad majd minden szereplőnek.

06.07. szerda

Rehab – Suojatie ry

Egy szenvedélybetegek által látogatott nappali intézményben fogad minket egy sorstárs segítő. Képet kapunk a filozófiájukról, a hely lényege, hogy elvárás helyett elfogadással találkozzanak először az őket felkereső, tehát felépülési motivációjuk elején járó szerhasználók. Ami nincs: gyógyszer és csoportmunka, tehát AA és NA sem. Van: befogadó közösség, lehetőség nappali tartózkodásra, beszélgetésre, tapasztalat cserére, de hivatalos ügyintézésre is ugyanazon épületben lévő szociális munkással, közös főzésre, gyerekek elhozására Van TV, internet, és egy masszázsfotel külön szobában azoknak, akik

egy kis egyedüllétre vágnak. Az itt töltött időben apró feladatok alakulnak ki, mint egy közösségben, van, aki kávéfőz, takarít, fogadja az újonnan érkezőket. Amikor mi körbenéztünk az épületben, néhányan TV-t néztek, mások pedig, peerek és támogatottjaik közösen ebédeltek a modern konyhában, miközben gyerekeik rajzolgattak a gyereksarokban, és a hivatalos szociális munkás irodájának ajtaja is nyitva állt. (Na jó, éppen nem, de vendéglátónk elmondása szerint itt dolgozik.)

Illusia nappali melegedő

A Vvary központi irodájától néhány utcányira található nappali melegedőbe érkezve a barátságos környezet mellett barátságos segítő (egy középkorú, és egy fiatalabb hölgy), valamint barátságos (jellemzően módosult tudatállapotban lévő) szolgáltatást igénybevevők várták csapatunkat.

Egy – vélhetőleg többféle szer hatása alatt álló, ám rendkívül nyitott – fiatalember a spanyol csapat egyik tagjával merült angol nyelven diskurzusba, míg kollégánkat egy idősebb hölgy kerítette hatalmába, aki, bár csak finnül beszélt, de értetni lehetett, hogy nagyon dicsérte az intézményt. Miközben csókjaival halmozott el, próbáltam a fiatalabb

segítő lányra figyelni, ki rövid ismertetőt tartott az intézményről.

Az absztinencia a szolgáltatás igénybevételének nem feltétele, jóllehet alkoholt, tudatmódosító szert az intézmény területén fogyasztani nem lehet.

Sokunk számára talán zavaró volt, hogy a rövid ismertetőt többször félbe kellett szakítania az előadónak, az illuminált kliensek beszólásai és különféle akciói (felborult teás kancsó, többen átmennek a színen megszólítva az előadót, ki ekkor angolról finnre vált) miatt, melyek egyéb irányt legkevésbé sem voltak agresszívak, ugyanakkor a személyzet (a két hölgy!), lenyűgöző toleranciával kezelte ezeket a helyzeteket. A tolerancia és az agresszió hiánya úgy vélem összefügg. Valamint összefüggést látok az emberi hang és az emberi környezet hatása, valamint a ritkán előforduló rendbontás között is. A plazma TV, a bőrfotelok, a szépen festett helyiségek, a biliárdasztal, mind, sokkal inkább egy középkelet-európai alternatív vendéglátóipari üzemegység hangulatát sugallták, semmint egy hajléktalanellátó intézményét.

A kitiltás fogalma az intézményben nem ismeretes, ha valaki agresszívan viselkedik, azt megkérlik, hogy menjen el, majd másnap újra jöhet. Az ismertetőből megtudtuk, hogy az intézményben kávé, és szendvics várja a betérőket, a fürdési és mosási lehetőség, a zárható szekrények (csomagmegőrző), a ruha osztás, telefonálási, telefontöltési lehetőség, és internethasználat mellett, lehetőség van spontán, és előre egyeztetett segítő beszélgetésre is. Az intézmény felkészült arra is, hogy megtalálhatóak legyenek azon segítségre szorulóknak számára is, akik nem beszélik a nyelvet. Jelentős számban keresik fel ugyanis a melegeket a helyi lakosságon kívül, sokfelől érkező roma emigránsok, és más országok bevándorlói is. Vélhetőleg rájuk tekintettel készült a sokunk számára oly megkapó flyer, amely piktogramok segítségével adja tudtára az érdeklődőknek, milyen szolgáltatásokat tudnak igénybe venni. És még egy megkapó apróság a rendszeres látogatók születésnapja számon van tartva, az aktuális hónap ünnepeitjeinek neve, megtalálható a faliújságon.

Blue Ribbon housing unit

A szervezet egyik professzionális segítője kalauzol bennünket. Egy Housing First bérházban (HF-bérház), egy négyemeletes épület belső udvarán vagyunk, itt kapunk némi betekintést a működésbe, de nem a lakásokba. 100 lakás van körülöttünk, néhány kivételtől eltekintve egyszobás, kb. 24 négyzetméteres, komfortos lakóegységek. A lakások több mint felét BV-ből szabadultak lakják, ez a Blue Ribbon speciális vállalása volt a szektor újraosztásakor (pl. egy másik lakóegységükben fiatal, de sokat tapasztalt szerhasználók élnek, de tartanak fenn két olyan lakást is, melyeket megrögzött utcalakók használhatnak mosásra, fürdésre, főzésre, stb). A lakók börtönviseltsége nem okoz több problémát, mint bármely más bérház lakóival

lenne, alapvetően nyugalom van itt is. A lakók a normál önkormányzati ügyintézés után (igény benyújtás valamely szervezet igazolásával) jutnak lakáshoz. A beköltözéskor és az azt követő hetekben hetente találkoznak sorstárs segítőjükkel. A sorstárs segítő „kiutalásának” módjáról nincs adatunk, minden lakóhoz rendel a szervezet segítőt, de egyénre szabja a kapcsolat szorosságát.

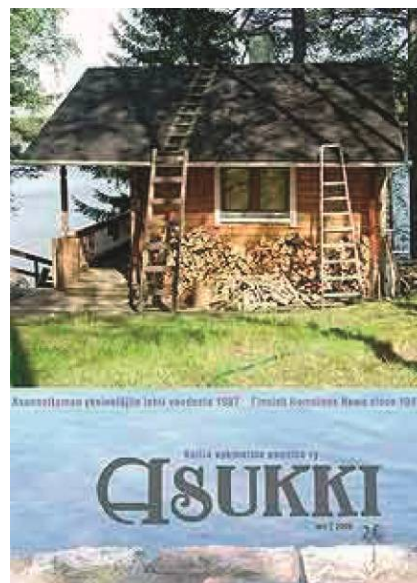
A sorstárssegítő munkáját itt is az alapvető bizalmi kapcsolat megkötésének leginkább eredményes módjaként látják, ők képesek időt tölteni a lakókkal, beszélgetnek, figyelnek és ők segítenek a hétköznapiakban is, bevásárlás, főzés, takarítás – ha igény van rá. Ugyan profi segítő is tartozik minden lakóhoz, de a gyakorlatban ők csak kitüntetett helyzetben (környezettanulmány készítése, krízishelyzet kezelése) keresik fel otthonukban ügyfeleiket, csak a peer jár oda, ő is folyamatosan és tervszerűen ritkítja látogatásai számát. Mind a sorstárssegítő, mind a professzionális személyzet elérhető telefonon és fogadóóráján is, a kapcsolattartást jelentősen könnyíti, hogy a szervezet melegedőt és irodákat üzemeltet a földszinten.

A 2015 évi finn hajléktalanügyi stratégia 9 „HF-bérházat” sorol fel¹⁸. A Blue Ribbon a fővárosban két, a közeli Vanttaa-ban további egyet üzemeltet, valamint 28 olyan lakást, melyek nem a HF-bérházakban találhatóak, hanem elszórtan a város „normál” lakóépületeiben. A cél egyértelműen a teljes reszocializáció, a HF-bérházakat lassan elszórt lakásokra cserélni, ahogyan lakók képessé válnak életük önálló menedzselésére: jövedelmet képesek teremteni és beosztani, rendezett kapcsolatot képesek fenntartani a ház többi lakójával és a szélesebb környezetükkel is. Ha fenti képességek működnek jöhet a független lakhatás, ami többnyire szociális bérlakás lesz, ld. az önkormányzat 2086 + évi 50 és az Y Foundation 905 lakása.

¹⁸ www.housingfirst.fi/en/housing_first/development_work/action_plan_for_preventing_homelessness_in_finland_2016_2019, 18. o., 6. jegyzet

Asukki magazin

Az Asukki a – fent tárgyalt – Vailla Vakinaista Asuntoa (VVA) ry kiadásában működik, Európa legöregebb, idén harminc éves utcalapja. 1987-ben alapították. Az Asukki nem az egyedüli utcalap Helsinkiben, a Big Issue licencével megjelenő Iso Numeroval osztoznak a piacon. Már amennyire osztoznak. Az Asukki negyedévente, 2500 példányban jelenik meg, színes borítóval, 28 fekete-fehér belső oldallal. Tartalma jórészt a szegénységhez, hajléktalansághoz kötődik, a szövegeket zömmel Heidi Merilainen és Reijo Pipista írja, aki ma a lap arca, vezető publicistája, de használnak vendégpublicistákat és rendszeresen néhány hajléktalanságot megtapasztalt embert is. Mivel a nyomtatás költségeit lassan húsz év óta a Szociális és Egészségügyi Minisztérium fizeti, a személyzetet, infrastruktúrát pedig a VVA biztosítja, nincs bevételszerzési kényszer. Ahogy a lap lelke, Heidi mondja: „jelenleg nincs egyetlen terjesztőjük sem”, részvétünk tiltja, hogy feltegyük a kérdést: mióta? Van viszont majd négyszáz előfizető, a lap ára 3 euro. A minisztérium finanszírozásának is van ára persze, éppen néhány hete kapott Heidi telefont a minisztériumból, hogy miért is nem az állami fenntartású hajléktalanellátó intézményeket reklámozzák a tavaszi lapszám hátsó oldalain. De a kapcsolat baráti, nem várható a támogatás befagyasztása emiatt. Céljuk, hogy havonta adhassák ki a lapot, igaz ez a cél már 2009-ben is érvényes volt¹⁹.

Az Iso Numero a megszokott Big Issue formátum és működés, a nyugat-európaihoz képest kissé drágán, a terjesztő 2,50-ért veszi és 5-ért adja el a lapot meghatározott helyen, engedélyt, lehetőleg egyenruhát is viselve. Jobbára balkáni cigánylányokat, -asszonyokat láttunk terjesztőként, egyetlen ötvenes finn férfi képezett kivételt. A konkurencia úgy tudja, jelenleg kb. 40 terjesztővel dolgoznak.

¹⁹ www.bmszki.hu/sites/default/files/field/uploads/tar_agnes_helsinki.pdf, 17.o.

06.08. csütörtök

Friski Tuult prezentációja

A csütörtöki nap a kézikönyv végiggondolásának volt szentelve. Először egy mentális betegséggel küzdők bentlakásos intézményének prezentációját hallgattuk meg, ahol már bevett gyakorlat a sorstárs segítség.

Az intézmény vezetője és egy lakó közösen tartottak bemutatást tevékenységükről. A Friski Tuult²⁰ kilenc lakóházzal működik, és minden egyes lakónak megvan a támogatója, a „bizalmi embere”. Bár hangsúlyozták, hogy a sorstárs segítő nem helyettesíti a szakemberek munkáját, de szerepük hasonlóan fontos, ráadásul ők sokkal több időt tudnak tölteni egy-egy emberrel, mint a hivatásos segítők. Három fő alapelvet neveztek meg az intézmény filozófiájában: közösség, egyenlőségen alapuló munka és mindenki bevonása képességének megfelelően. Ahogy fogalmaztak, családként működnek, a születésnapokat és a temetéseket is közös ügynek tekintik. Kiemelték a lakók önálló döntési lehetőségének megteremtését. A sorstárs segítők praktikus segítséget nyújtanak az orvosokkal való találkozásban, az odajutásban, de a kommunikációban egyaránt használják tapasztalatukat. A cél a lakók megerősítése, s lehetőség szerint rehabilitációja. A személyes támogatók workshopokon és rendszeresen szupervízióon vesznek részt, valamint rendezvények találkozósaik a hivatásos segítőkkel is. A támogatói munka mindig szívből jövő, ráadásul – ahogy kiemelik – költséghatékony is egy szervezet számára.

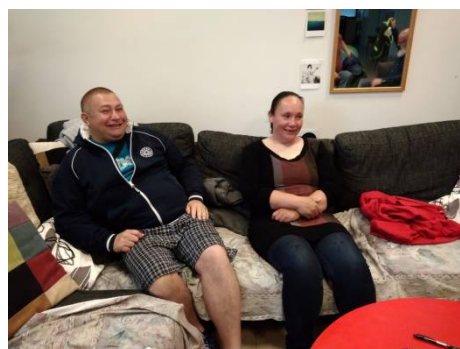
Inkább az elvekbe, mint a gyakorlatba kaptunk betekintést, de a Friski Tuult –ban egy olyan szervezetet ismertünk meg, amely elmondhatja magáról, hogy önkéntes alapon minden egyes lakójának rendelkezésre áll egy személyes segítő, ami jelzi munkájuk fontosságát.

Támogatott lakások

Miközben a kézikönyv fő kérdéseit taglalták a felelősök a Vva irodájában, a többiek két különböző lakóegységet és egy nappali melegedőt nézhettek meg élőben.

Junailijankuja, a Vva nagyobbik lakhatási egysége

A megjegyezhetetlen nevű Junailijankuja a Vva nagyobbik, 68 lakásból álló tömbje, leginkább egy bérházhoz hasonlít. Az épület a '70-es években épült idősotthonnak, a dolgozók panaszkodnak is, hogy nem a legideálisabb az elrendezése és megérett a bontásra, mert korszerűtlen (ennek mi természetesen egyáltalán nem észleljük a jeleit). A lakásokba szenvedélybetegek és mentális betegek, ill. korábban hajléktalanságban élők költöznek be. A bérlőket a városi lakhatási tanács

²⁰ Sajnos magyar, de angol fordítását sem tudtam felfejteni a névnek.

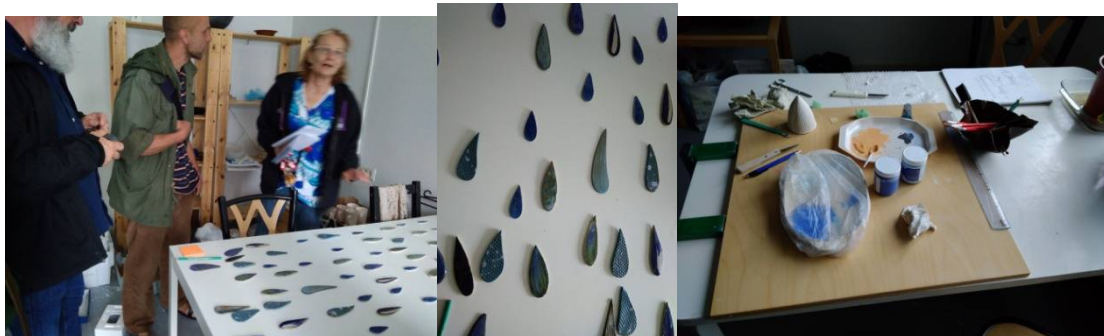
jelöli ki, az itt dolgozók csak „megkapják” őket egy rövid esetleírással együtt, amiből általában nem sok minden derül ki.

Az intézmény kiindulópontja, hogy a lakókat nem szabad zavarni. A segítők nem járnak a nyakukra, egyáltalán nem próbálják ösztönözni a szerhasználók leszokását sem. Egy törvényi előírás szerint, ha valakit már 3 napja nem láttak, akkor keresik csak fel (szolid bekopogással vagy szölongatják, nehogy zavarja a csengő). A földszinten található a szociális munkások, nővérek és szociális instruktorok irodája, akikhez a lakók bármikor fordulhatnak kérdéseikkel, problémáikkal. Közösségi programot is akkor szerveznek, ha a lakók jelzik az igényt (pl. ping-pongozás). A dolgozók az egészségügyi ellátáson kívül (ártalomcsökkentés, pl. tűcsere) elsősorban szociális segítséget nyújtanak a lakóknak. Többször említésre kerül, hogy munkájukat az nehezíti meg leginkább, hogy az egészségügyi rendszer nem holisztikusan kezeli a betegeket, külön osztályokon foglalkoznak mentális problémákkal és szenvedélybetegséggel küzdőkkel. Az egészségügyi intézmények csak az egyik oldalt kezelik, ami hosszú távon nem segít a betegek állapotán.

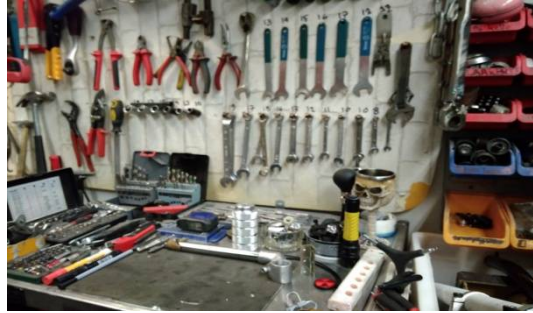
A lakók kb. fele szerhasználó, a lakásokban lehet alkoholt inni és kábítószer fogyasztani, a közös helyiségekben tilos. Intenzív drogkereskedelem zajlik az épületen belül is, amit nem tudnak megakadályozni. Több bejárata van az épületnek, amiket tűzvédelmi okokból nem zárhatnak le, így nem tudják ellenőrizni a ki-be járkálást. A kábítószer-fogyasztást nem büntetik, csak a birtoklást, de nehéz meghúzni a határt, a rendőrség sem tud mit kezdeni ezzel a helyzettel.

A lakások nagy része egyszobás, 25 nm-es garzon, ezen kívül van néhány másfél szobás lakás is. Minden lakáshoz alapfelszereltség a sütő, hűtő, 1 asztal 2 széssel, szekrény. Megnéztünk egy lakást, amiből a közelmúltban lakoltatták ki a lakót agresszív viselkedés miatt. (Ld. a fotón.

Meglátogattuk a kézműves klubot, ahol heti rendszerességgel lehet kerámiázni. Két éve indult, azóta összesen 12-en vettek részt rajta. Itt sem cél, hogy minél több ember bevonjanak, az jön, akit érdekel.

Jól felszerelt kerékpárszerelő-műhely működik az alagsorban. Az egyik lakó indította el hobbiból, ingyen megszereli a többiek biciklijét.

Helsinki Deaconess Institute

Második állomásunk a Helsinki Diakónia Intézet nappali melegedője volt. A betérő ügyfelek minden nap kapnak reggelit, heti 1-2 alkalommal ebédet is, amit a sorstárs segítők és önkéntesek főznek adomány élelmiszerekből. Az udvaron egy konténer-színpad áll, ahol napközben koncerteket és előadásokat szoktak tartani. Látogatásunkkor az eső miatt a koncert a benti közös helyiségben volt.

Először a nappali melegedő vezetője tartott egy átfogó prezentációt a Diakónia tevékenységeiről. Az egész városra kiterjedő szervezet, 1300 önkéntessel dolgoznak együtt, számos nappali és közösségi centrumuk működik.

Néhány évvel ezelőtt elindítottak egy képzést sorstárs segítők részére. Ez egy 90 órás képzés, ami egy féléven keresztül zajlik. Minden héten ugyanazon a délelőttön tartják az alkalmakat – a szintén jelen lévő sorstárs segítő számára fontos lépés volt, hogy a képzés rendszerességet hozott az életébe, legalább előző nap és aznap egyáltalán nem vagy kevesebb alkoholt fogyasztott – látogatásunkkor sem tűnt teljesen józannak. A képzés tematikájáról nem sokat tudtunk meg, de ígéretet kaptunk, hogy meg fogják velünk osztani.

A jelen lévő sorstárs segítő rendszeresen bejár a melegedőbe, „csak úgy ott van”, hetente többször. A többi bejáró ügyfél bizalommal fordul hozzá mindenféle kérdéssel, problémával, egy biztos pontot jelent számukra. Többször elhangzik a bizalom fontossága, illetve az, hogy

a többi ügyfél őt hitelesnek tekinti. El szokta kísérni az ügyfeleket hivatalokba vagy orvoshoz, ha segítségre van szükségük.

Sällikoti

A Vva által működtetett Sällikoti Finnország legelső Housing First egysége, amelyet pilot jelleggel indítottak 2005-ben. A sikeres modell hatására sok lakótömböt indítottak el a mintájára. A 28 lakásból álló tömb a Diakónia nappali melegedőjének tözsomszédságában található. A Junailijankujához képest az itt lakók átlagéletkora jóval magasabb, 60 év körüli. A lakók hajléktalanságból és/vagy alkohol- és drogproblémákkal érkeznek ide. Szintén a város lakhatási tanácsa utalja ki a lakásokat a sorban állóknak, a dolgozóknak nincs beleszólása a kiválasztásba.

A dolgozók elmondása szerint a Junailijankujában jellemző szociális támogatáshoz képest itt elsősorban az egészségügyi ellátáson van a hangsúly. Az ügyfelek nyugalmanak tiszteletben tartása itt is alapvető (, ugyanúgy érvényes a szabály, hogy csak akkor kopognak be az ügyfélhez, ha már 3 napja nem látták). A leszokást nem ösztönzik, ártalomcsökkentés zajlik. A lakásokban megengedett a szerhasználat és az alkoholfogyasztás. Szükség esetén rendszeres ápolásban részesülnek a lakók, ill. kérhetnek meleg étel házhozszállítást. Leginkább egy hajléktalanok idősotthonának felel meg az intézmény.

A kimondott cél az, hogy végleg itt maradhassanak az ügyfelek. Egy-egy esetet említene, amikor meghalt a lakó vagy más egészségügyi ellátásba került át, más módon innen kikerülni nem nagyon lehet. Még akkor sem, ha valaki nem fizeti a lakbért és a rezsit. Ennek megelőzésére a legtöbb itt lakónak szociális bankszámlát nyitnak: a segélyből/lakhatási támogatásból először levonják a lakbért és a rezsit, csak a fennmaradó összeget kapja meg a lakó. Jól bevált gyakorlat, mivel a lakhatási támogatás elegendő a költségek fedezéséhez és szerény megélhetéshez. Ha valaki egy évig nem fizet, felszólítják. Ha a felszólítás után akár egy részletet is befizet, akkor maradhat tovább.

Kézikönyvre fel – a world café módszer

A leendő kézikönyv megvitatását a csütörtöki napon vendéglátóink a world café módszerre szervezték meg. Kisebb, 3-5 fős csoportokra osztottak bennünket, és minden csoportban volt egy sorstárs segítő vagy tapasztalati szakértő, illetve egyik csoportban Jussi, a sorstárs segítővel közvetlen kapcsolatot tartó szociális munkás volt a bennfentes.

A csoportok kb. 50 percenként új szobába települtek át, mivel minden szobában egy kérdéssor fogadott bennünket egy lapon, melyek mint mankók szolgáltak, hogy a sorstárs segítő fogalmát körüljárjuk, valamint a leendő kézikönyv szerkezeti felépítésének tervezéséhez is hasznosan járultak hozzá. Nem minden csapat tartotta magát a kérdésekhez, hanem inkább kihasználta az alkalmat, hogy élőben beszélgethet egy helyi sorstárs segítővel, valamint egy másik országból érkező szociális munkással – merthogy sajnos a magyarokon és finneken túl a projektben résztvevő angol, cseh, spanyol szereplőkkel máskor sem nyílt mód egymás

tevékenységét jobban megismerni az 5 nap során. Azonban rendkívül sűrű nap volt, a megbeszélés 9 – 17 óra között zajlott. A nap végén a közös szaunázás és éttermi vacsora volt a program, ahova már az összes utazó csatlakozott, a volt hajléktalan pár is, valamint Sanna, a Vva vezetője, aki a vacsora végén közölte, hogy vendégei voltunk mindnyájan. Hát így. Érdekesség, hogy Jussit összetéveszthetetlen orgánumán hallottuk, amint a magyar csapat szaunatűró képességét elismerően nyilatkozott valahol a fehér párában. Méltó finálé.

Jussi

0609. péntek

A Vvary éjszakai kávézója

40-es peer supporter hölgy a kalauzunk, de a kalauzolás közben is kommandírozza is a kávézó életét. Mivel a kávézóban elég sok az ügyfél, és a mi csapatunk is népes, az intézmény hátsó udvarán zajlik az intézménybemutató. A hölgy, nagyon elhivatottan, öntudatosan beszél a kávézó működéséről, nagyon határozott hangon beszél, csak nagy ritkán kérve fordítási segítséget.

Elmondta, hogy a kávézó elsődleges célja, hogy ne fagyjon meg senki, aki közterületen kénytelen éjszakázni. Nem az utcai szociális munkások hozzák ide az embereket, hanem azok maguktól jönnek. Sokan alkohol és droghasználók. Az intézmény alacsony küszöbű ellátás, a szerfogyasztás a kávézóban nem megengedett. Estétől reggelig funkcionál így az intézmény, nappal pedig melegedő. Arra a kérdésre, hogy hogyan kezelik az ittas, vagy drog hatása alatt álló embereket (a kérdésben

burkoltan az volt benne, hogy mennyire részegen engednek be valakit), azzal kérdezett vissza, hogy mi a jó választás? Életben tartani vagy megfagy kint, mert részeg? Ágyak nincsenek, csak asztalok, ám, ha a jelenlévők létszáma lehetővé teszi, megengedik, hogy lefeküdjenek a földre.

A hölgy nagyon nyíltan beszélt hajléktalan, és droghasználó múltjáról, családi kapcsolatainak széthullásáról, és arról, hogyan segíti őt a munkája abban, hogy a vele történeteket is fel tudja dolgozni.

Rövid visszatekintés a hétre

Mindenki hangot adott a kedves vendéglátásnak, valamint a sok személyes tapasztalatnak, amit szerzett a héten. Általános hiányérzet volt, hogy a különböző nációkból érkezők nem igen tudtak meg egymás tevékenységéről sokat. Ez persze azt is mutatja, mindenki szomjazta az új információkat, és még többet préselt volna ki a hétből. Sok intézménylátogatás tette sűrűvé az élményt, de időben mégis belefért volna a csütörtökön kívül jellemzően koradélután véget ért programba egy, a szervezetek bemutatkozásáról szóló tematikus délután.

MI

